

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในเขตอีสานตอนล่าง*

A Model for Life Quality Development According to Local Wisdom of Kui

Ethnic Group in the Lower of Northeast, Thailand

บูรณ์เชน สุขคุ้ม

Boonchen Sukkum

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Sisaket Rajabhat University, Thailand.

Email: chen_517@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในเขตอีสานตอนล่าง กลุ่มประชากรเป็นชาวภูยต่ำบลลำสำโรงทاب อำเภอสำโรงทاب จังหวัดสุรินทร์ และชาวภูยต่ำบลก ออำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้นำวัฒนธรรมและประชาชนพื้นที่เป้าหมาย เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ชาวภูยมีความเชื่อในผีบรรพบุรุษและศาสนาพุทธผสมกัน ก่อเกิดภูมิปัญญาสืบพอดกันมาเป็น รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการดำเนินชีวิตในระดับที่เหมาะสม ตามความจำเป็นพื้นฐาน การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางกายภาพ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมและปัญญา คุณภาพชีวิตในด้านกายภาพเป็นการดูแลสุขภาพกายแบบองค์รวม คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาติ คุณภาพชีวิตทางจิตใจเชื่อมโยงกับความเชื่อผีบรรพบุรุษ ชาวภูยเชื่อว่า วิญญาณเหล่านั้นยังสถิตอยู่และลูกหลาน ชาวภูยจึงเชื่อผีบรรพบุรุษเพื่อช่วยสร้างคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ คุณภาพชีวิตด้านสังคม ชุมชนชาวภูยเป็นสังคมปิดส่วนใหญ่เป็นเครือญาติเดียวกัน มีผู้นำสายตระกูลเป็นแบบแผนดำเนินชีวิตและเป็นผู้นำพิธีกรรมก่อกิจความมั่นใจแก่คนในตระกูล คุณภาพชีวิตด้านปัญญาเป็นความเข้าใจโลกและชีวิต การประกอบอาชีพ การป้องกันและแก้ไขปัญหา รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กูยมีลักษณะเป็นองค์รวม จากรูปธรรมสู่นามธรรมคือจิตใจและปัญญา ครอบคลุมถึงด้านกายภาพ จิตใจและอารมณ์ สิ่งแวดล้อม สังคมและปัญญา โดยสัมพันธ์กันทั้งคุณภาพชีวิตระดับปัจเจก และสังคม

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; ภูมิปัญญา; ประเพณี; กลุ่มชาติพันธุ์กูย

Abstract

This research is the Qualitative research, there is purpose to study the quality of life development model using the local wisdom of Kui ethnic group in the areas of Lower Isaan. Populations are Kui people in Samrongtarb sub-district, Samrongtarb district, Surin province and Kui people in Ku sub-district, Prangku district, Sisaket province. Samples are consisted of leaders, ritual leader, cultural leader and people in the target areas, collecting the data by In-depth interview, focus group. The result found that:- Kui people believe in ancestral spirits and Buddhism, so it causes the wisdom inherited for a long time, life development model using the local wisdom is living in the suitable level as basic necessity, good survival both physical, social, surrounding and intellect, quality of life on the physical, it is health care, quality of life on the surrounding, it is living to correspond nature, quality of life on the mental, connected with belief in ancestral spirits, Kui people believe those spirits still reside to take care of descendants. So Kui people always propitiate the spirits to build quality of life on the mental and status on the emotional, quality of life on the social, Kui people community is the closed community, most of them are the same relative, there are lineage leaders who are elderly people as living pattern and ritual leader that cause the confidence for people in community, quality of life on the intellect, it is understanding world and life, occupation, protecting and solving problems, quality of life development model as wisdom of Kui ethnic group, it has the character as process and holistic. From concrete object to abstract is mind and intellect, it is holistic covering on the physical, mental and emotional, surrounding and intellect related each other both quality of life in individual and social levels.

Keywords: Life Quality; Wisdom; Tradition; Kui Ethnic Group

บทนำ

เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป คุณภาพชีวิตของบุคคลมีส่วนสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆ คุณภาพชีวิตของแต่ละคนและแต่ละกลุ่มคนมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับภูมิหลังและบริบท สภาพสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการให้ความสำคัญของคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลและกลุ่มบุคคล (Wasi, 1998)

กลุ่มชาติพันธุ์กุยเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานตอนล่าง อยู่ในตระกูลภาษาอสโตรເອເຊີຍติก กลุ่มภาษาમອງ-ເຂມຣແລະເປັນເລືອດຜສຣະຫວ່າງພວກເວດຕິດ (Wedid Proto – Australian) ກັບພວກເມລາເນ ເຊຍນ (Melanesian) ໃນອົດໜາກຸຍຕັ້ງໜັກແຫລ່ງຮົມແມ່ນ້ຳມຸລັກບໍເທືອກເຂາດຮັກ ໃນເບຕຈັງຫວັດຮ້ອຍເອັດ ສຸຣິນທົ່ງ ບຸຮຸຮົມຍົ່ງ ສ້າງສະເກົ່າແລະອຸບລາຮ້ານີ້ ໂດຍໜ່ວໄປຈາກກຸຍມີ 2 ກຸມ ໄດ້ແກ່ ກຸຍເລື່ອງໜ້າ (ກຸຍອະຈິງ) ສ່ວນໃຫຍ່ອູ່ຍູ່ໃນ ຄໍາເກົ່າເທົ່າໜຸມແລະຄໍາເກົ່າຈອມພຣະ ຈັງຫວັດສຸຣິນທົ່ງ ແລະກຸຍທຳນາອາສີຍອູ່ທົ່ວໄປໃນເບຕອືສານຕອນລ່າງ (Meekusol, 2002) ກຸຍເລື່ອງໜ້າມີຄວາມເຊີຍວ່າຍານີ້ໃນການຈັບໜ້າແລະຝຶກໜ້າເພື່ອໃໝ່ງານ ສ່ວນກຸຍທຳນາປະກອບ ອາສີພທຳນາເຊັ່ນເດືອກກຸມພັນຮູ້ອື່ນໆ ຈາກກຸຍນັບຄືອືປັບປຸງບຸຮຸຮົມແລະນັບຄືອືສາສາພຸທຣ ຈາກກຸຍສ່ວນໃໝ່ ອາສີປະປັນອູ່ໃນຊຸມໜັນກັບໜາວເຂມຣແລະໜາວລາວ ຕ່ອມາມີການຜສມກລົນທາງວັດນອຣມແລະກລາຍເປັນພື້ນທີ່ ວັດນອຣມອືສານໃຫ້ທີ່ໂດດເດັ່ນແທ່ງໜຶ່ງໃນປ່າຈຸບັນ ຈາກກຸຍເປັນກຸມພັນຮູ້ທີ່ມີອັຕັກໜົນທາງເຊື່ອໜາຕີທີ່ໂດດເດັ່ນ ມີປະວັດສາສຕ່ງ ຄວາມເຊື່ອ ກາຈາ ວັດນອຣມປະເພນີແລະກຸມປັບປຸງໝາຍຂອງຕົນເອງທີ່ສືບທອດມາຄື່ງປ່າຈຸບັນ (Motong, 2004) ການສຶກຫາຮູບແບບການພັດທະນາຄຸນກາພົວພັນໂດຍໃໝ່ກຸມປັບປຸງໝາຍທີ່ຄືນຂອງກຸມພັນຮູ້ກຸຍເປັນ ການສຶກຫາກາຮົດກໍານົດໃນຮະດັບທີ່ເໝາະສົມຕາມຄວາມຈຳເປັນພື້ນຖານໃນສັງຄົມ ການມີຄວາມເປັນອູ່ທີ່ດີທັງທາງກາຍ ຈິຕໃຈ ສັງຄົມ ສິ່ງແວດລ້ອມແລະສົດປັບປຸງໝາຍ ເປັນການໃໝ່ກຸມປັບປຸງໝາຍໃນການທຳມາຫາກິນ ການໃໝ່ຫົວໜ້າປະຈຳວັນ ປ່າຈັຍສື່ ຊົ່ງກຸມປັບປຸງໝາຍເຫັນນັ້ນເປັນປອເກີດຂອງຄຸນກາພົວພັນຂອງບຸກຄົລແລະສັງຄົມຂອງຈາກກຸຍ ຕລອດຄົງການສຶກຫາອົງກົດ ຄວາມຮູ້ຕ່າງໆ ທີ່ສັມພັນຮັບກັບການດຳຮັບຮັບຂອງຄົນກາພົວພັນໃນຊຸມໜັນ ໄດ້ແກ່ ການທຳມາຫາກິນ ການໃໝ່ຫົວໜ້າປະຈຳວັນ ບ້ານເຮືອນ ທີ່ອູ່ອາສີຍ ເຄື່ອງນຸ່ງໜ່າມ ອາຫາຣ ແລະຍາຮັກຫາໂຮກ (Meekusol, 2002)

ກຸມປັບປຸງໝາຍຂອງຈາກກຸຍດັກລ່າວເປັນບ່ອເກີດພຸດທິກຣມຂອງບຸກຄົລແລະສັງຄົມ ຖຸກຄ່າຍທອດມາເປັນເຄື່ອງຍືດ ແໜ່ຍວເຊື່ອມໂຍງຜູ້ຄົນໃນຊຸມໜັນເອົາໄວ້ດ້ວຍກັນ ຊົ່ງສັນພັນຮັບເງື່ອງການຈັດກາຮົດຂອງຊຸມໜັນ ການມີສູານຮົມທັງດ້ານ ວັດນອຣມ ປະເພນີ ຄວາມເຊື່ອ ຄວາມຄິດ ຄວາມຮູ້ທີ່ສືບສານແລະການປະຢຸກຕົ້ນນຳມາປົງບັດທີ່ໜ້າເກື້ອກຸລກັນ ຮະຫວ່າງຄົນໃນຊຸມໜັນ ການມີສ່ວນຮ່ວມຂອງສາມາຊີກເປັນເຄື່ອງນົ່ວ່າທີ່ສຳຄັນໃນການຄວບຄຸມໃຫ້ຄົນປົງບັດຕ່ອລິ່ງຕ່າງໆ ໃນ ຂອບເຂດທີ່ພອດີ ໄນມີຕົງຫຼືອຫຍ່ອນເກີນໄປ ທຳໃຫ້ວິຊີ່ຫົວໜ້າໃນຊຸມໜັນດຳຮັບຮັບຢູ່ໄດ້ດ້ວຍສັນຕິສຸຂ (Chanthong, 2001) ການສຶກຫາຮູບແບບຂອງການພັດທະນາຄຸນກາພົວພັນໂດຍໃໝ່ກຸມປັບປຸງໝາຍທີ່ຄືນຂອງກຸມພັນຮູ້ກຸຍໃນເບຕອືສານ ຕອນລ່າງ ເປັນການແສງຈຸດຮ່ວມຮ່ວງໜ່າງອົງກົດ ກໍານົດກຸມປັບປຸງໝາຍ ໂດຍໃໝ່ກັບກຸມປັບປຸງໝາຍ ແລະ ການສຶກຫາຮູບແບບການພັດທະນາຄຸນກາພົວພັນຕາມແນວຄິດຂອງ ສາສຕ່ງ ສມຍໃໝ່ກັບກຸມປັບປຸງໝາຍຂອງຈາກກຸຍ ໂດຍໃໝ່ກັບກຸມປັບປຸງໝາຍ ແລະ ການວິເຄຣະຫຼືກຸມປັບປຸງໝາຍ ແລະ ການພັດທະນາຄຸນກາພົວພັນຕາມແນວທາງຕະວັນຕົກຕືອງ ການພັດທະນາດ້ານຮ່າງກາຍ ຈິຕໃຈ ສິ່ງແວດລ້ອມ ສັງຄົມແລະສົດປັບປຸງໝາຍ ແລະ ວິເຄຣະຫຼືກຸມປັບປຸງໝາຍ ໂດຍໃໝ່ກຸມປັບປຸງໝາຍພື້ນບ້ານຂອງກຸມພັນຮູ້ກຸຍໃນເບຕອືສານຕອນລ່າງ ຊົ່ງອົງກົດ ຄວາມຮູ້ທີ່ໄດ້ຮັບນອກຈາກຈະເປັນກາ

ค้นพบรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาของชาวภูยแล้ว ยังจะได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในที่อื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อศึกษาภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ภูยในเขตอีสานตอนล่าง
- เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ภูยในเขตอีสานตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงเอกสารและข้อมูลเชิงพื้นที่ ดังนี้

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาบริบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ภูย

2) การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เนื้อหาที่ศึกษาครอบคลุมบริบทเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ภูย การศึกษาคุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของชาวภูยเป็นการศึกษาองค์ความรู้ต่างๆ ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ได้แก่ การทำมาหากิน การใช้ชีวิตประจำวัน การจัดการ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และยารักษาโรค ภูมิปัญญาดังกล่าวเป็นบ่อเกิดพัฒนาระบบที่สืบทอดกันมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงผู้คนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกันนำมาซึ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย แนวคิดและความหมายของคุณภาพชีวิต ภูมิปัญญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต การประเมินคุณภาพชีวิต โดยดัดแปลงมาจากการศึกษาเชิงลึก วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ซึ่งครอบคลุมด้านครอบครัว สุขภาพ จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีข้อมูลในเรื่องที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาดีที่สุดหรือมีความเกี่ยวข้องมากที่สุดโดยกำหนดตัวผู้ตอบแบบเจาะจงเอาไว้ล่วงหน้า ได้แก่ ประธานสภាភัฒนธรรมตำบล ประธานสภាភัฒนธรรมตำบล กำนันตำบล ผู้นำพิธีกรรม ครูภูมิปัญญาและประชาชนในพื้นที่เป้าหมายที่มีข้อมูลจำนวน 20 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ วิธีการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(key informant interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง

4) เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาแนวคิด หลักการ ความเป็นมา กระบวนการสร้างคุณภาพชีวิตของชาวภูย

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อทราบถึงทิศทางและการพัฒนาแนวคิด กระบวนการสร้างคุณภาพชีวิตของชาวภูย

3) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ในการสร้างคุณภาพชีวิตของชาวภูย ร่วมกัน

5) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารและเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตนเอง

6) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินไปพร้อมกับการดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการสนทนากลุ่ม โดยนักวิจัยได้เก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อความถูกต้องของข้อมูลและตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

7) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย นำเสนอผลการวิจัยเป็นแบบเชิงพรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาของผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า

จากการศึกษาภูมิปัญญาของชาวภูย พบร่วมกับภูมิปัญญาที่หลากหลาย คือด้านประเพณีและพิธีกรรม ด้านความเชื่อ ด้านโภชนาการ และด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน ซึ่งสั่งสมสืบทอดมาตั้งแต่โบราณกาล ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิคที่เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย เป็นองค์ความรู้และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเข้ามายังต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาชาวภูยสรุปได้ ดังต่อไปนี้

ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ

ชาวภูยในเขตอีสานตอนล่างนับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี การนับถือนี้เป็นความเชื่อที่ได้รับสืบทอดกันมาซึ่งความเชื่อดังเดิมเกี่ยวกับการนับถือผีทางเดียวและไสยศาสตร์ ความเชื่อเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับวิถีของชาวภูยตั้งแต่เกิดจนตาย การนับถือศาสนาของชาวภูยมีพิธีกรรมเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นผู้นำในด้านการปฏิบัติกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ วันแม่บูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ชาวภูยจะไปทำบุญและประกอบกิจทางศาสนาที่วัดหรือวัดแม่ของชาวพุทธไทย โดยที่นำไป ไปทำบุญที่วัดของชาวภูยนอกจากพิธีทางศาสนาแล้ว ชาวบ้านจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วให้มารับส่วนบุญด้วยเฉพาะผู้ปู่ตาย เช่น การทำบุญสาก (ชาจาก) หรือการทำบุญในวันเพ็ญเดือนสิบ ส่วนประเพณีความเชื่ออื่นๆ ที่ชาวบ้านปฏิบัติติดต่อกันมาแสดงให้เห็นถึงลักษณะความผูกพันของชาวภูยกับบรรพบุรุษ

ภูมิปัญญาด้านประเพณีและพิธีกรรม

ชาวภูยมีประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นพวกรสึ่งเดียวกันและเป็นสิ่งช่วยยืดเหยียวยวนในสังคมให้มีความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกันอีกด้วย ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของชาวภูยประกอบไปด้วยประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การเลี้ยงบุตรและการอบรม การสมรส ประเพณีเกี่ยวกับการตาย และประเพณีเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ภูมิปัญญาด้านอาหาร

การบริโภคอาหารของชาวภูยมีความหลากหลายตามธรรมชาติ เหมาะสมกับความต้องการของร่างกาย ทำให้ร่างกายได้รับสารอาหารที่ครบถ้วน ถือเป็นยา รักษาอายุให้ยืนยาวได้ ช่วยป้องกัน รักษาสุขภาพ

ของประชาชนให้สามารถดูแลรักษา สุขภาพในเบื้องต้นไว้แต่เนิ่นๆ และสามารถมีอายุยืนยาว ชาวบุญจะรับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก และรับประทานข้าวเหนียวเป็นครั้งคราว อาหารที่รับประทานเป็นประจำคือพริกตำและแกงกบหรือกบย่าง พริกตำจะใส่พริกสด เกลือ และหัวหอม ตำเข้าด้วยกัน แกงกบเหมือนต้มโคลังใส่ใบไม้ที่มีรสชาดเบรี้ยว เช่น ใบมะขาม ใส่พริกสด ใส่หัวหอม กับข้าวเหล่านี้จะรับประทานกับพืชผักตามรู้ว่าบ้านเท่าที่หาได้

ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค

ชาวบุญมีภูมิปัญญาในการรักษาโรคหลายชนิด เช่น ภูมิปัญญาการเป็นรักษาโรคอย่างสวัสดแบบโบราณ การรักษาด้วยการเคี้ยวหามากพลูและหองคากากำกับ หลังจากนั้นก็นำไปที่ผู้ป่วยตามลำดับที่เกิดอาการผดผื่นขึ้น และจะเป่าอยู่ประมาณ 7 วัน อาการจะค่อยๆ ทุเลาลงตามลำดับจนหายในที่สุด ภูมิปัญญาการรักษาของหมอเป่ากระดูก ก่อนเข้ารับการรักษา หมอพื้นบ้านจะสอบถามสาเหตุของการเจ็บป่วยว่าเกิดจากสาเหตุอะไร เช่น ประสบอุบัติเหตุ ลื่นล้ม จันทำให้เกิดอาการกระดูกหักหรือกระดูกเคลื่อน หลังจากรู้จุดที่เจ็บแล้วก็ตรวจดูอาการโดยใช้มนต์คากาเป่าไนว้มือ กด คลำกระดูกที่ปวด หักหรือเคลื่อน หากผู้ป่วยมาหาหมอพื้นบ้านด้วยการใส่ฝีอกก็จะเริ่มทำการเป่าทั้งที่คุณป่วยใส่ฝีอก นอกจากนี้ชาวบุญยังมีภูมิปัญญาในการรักษาโรคอื่นๆ อีกด้วย เช่น การรักษาโรคไส้เลื่อน หมอยจะจับห้องดูบริเวณที่เจ็บ นวดท้องน้อยให้อ่อนลง เมื่อห้องอ่อนแล้วจะใช้มือล้วงขึ้นว่าข้างในมีไหม ข้างนี้มันต้องตึง ข้างนี้ไม่เลื่อนก็ไม่ตึง หลังจากนั้น โภยบริเวณหน้าท้องน้อยขึ้นค่อยๆ ดึงขึ้น ถ้าดึงแรงจะเจ็บแรงเมื่อโภย ดึงเสร็จแล้วก็จะไม่เจ็บ โรคคิดสีดวงเกิดจากอาการห้องผูกอยู่เสมอทำให้อุจจาระถูกกับปากทวารหนักจนเป็นแผลเมื่อการคันทวารมีโลหิตออกจากการทวารและอาจมีเนื้องอกออกมานเป็นเดือยไก่ หรือกลีบมะไฟ การรักษาวิธีเดียวกันจะใช้สมุนไพร 3 ชนิด โดยใช้วิธีต้ม เป็นต้น

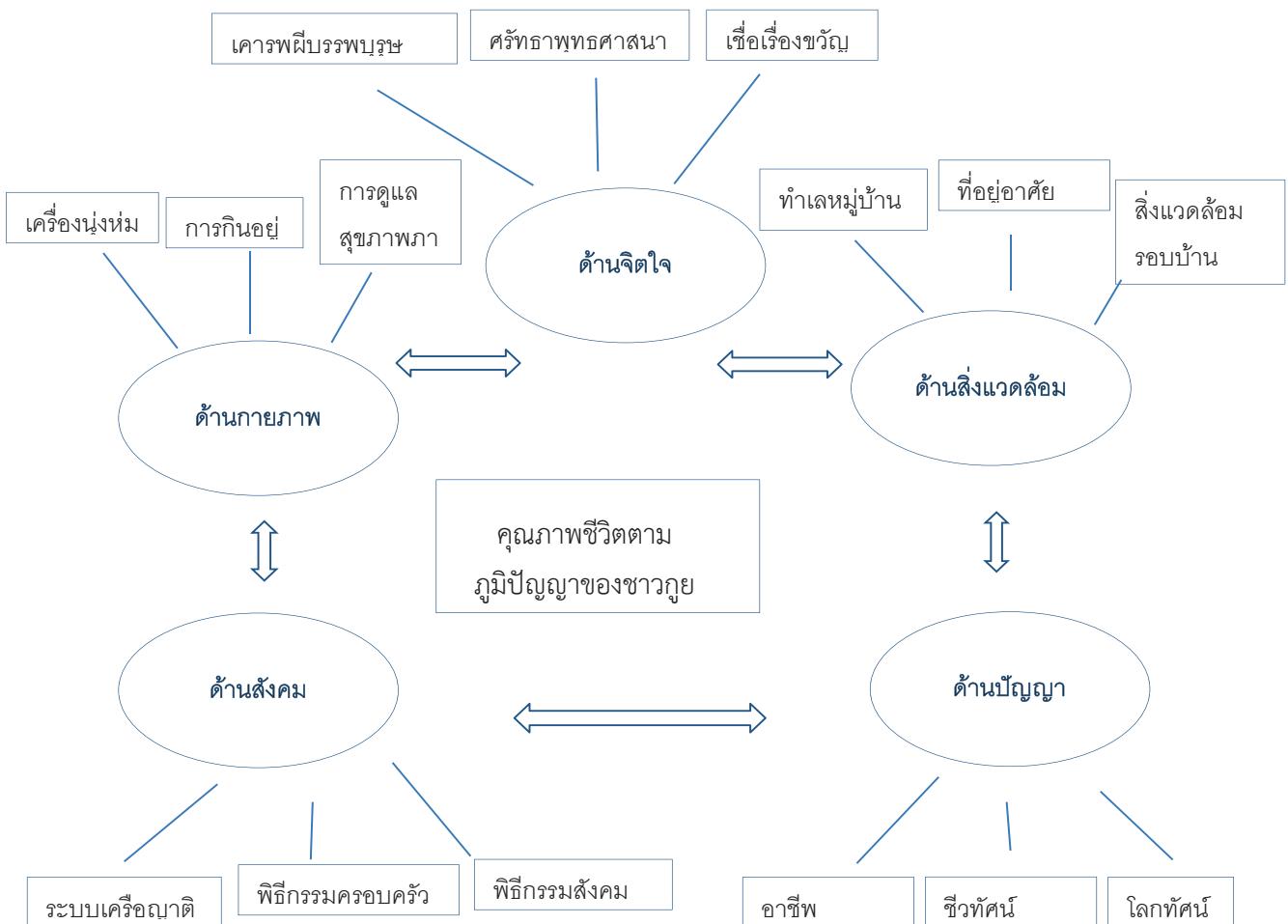
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพว่

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์บุญ มีมิติสำคัญๆ คือ คุณภาพชีวิตของคนเป็นคนๆ และคุณภาพชีวิตของคนที่รวมกันเป็นสังคม คุณภาพชีวิตในระดับสังคมของชาวบุญคือการที่สังคมของชาวบุญมีความเชื่อ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมจารีตประเพณีที่ดีงาม ซึ่งส่งผลให้ผู้คนในสังคมของชาวบุญมีรากเหง้าที่ตนเองและเพื่อนร่วมสังคมคนอื่นๆ สามารถที่จะนึกถึงแล้วชื่นชมหรือภาคภูมิใจ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ภูมิปัญญา ความเชื่อ

คุณภาพชีวิตของชาวบุญยังแบ่งเป็นคุณภาพชีวิตในระดับโลกๆ และคุณภาพชีวิตในระดับที่เหนือโลก ชาวบุญศรัทธาในพุทธศาสนาผสานกับการเคารพวัฒนาณบรรพบุรุษ ชาวบุญจึงถูกสอนว่าอะไรบางที่เราควรแสวงหาในชีวิตนี้ เมื่อพบแล้วก็จะปฏิบัติตามคำสอนที่จะเกื้อกูลให้เราเข้าถึงสิ่นนั้นๆ ได้ ประโยชน์อย่างที่สองนั้นหมายถึงสิ่งที่เราสามารถเข้าถึงได้หลังจากที่ล่วงชีวิตในโลกนี้ไปแล้ว ชาวบุญเชื่อว่าหลังจากตายแล้วชีวิตของเรายังไม่สิ้นสุด ชีวิตหลังความตายจะเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่าชีวิตในโลกนี้ก่อนที่เราจะตายเราได้ใช้ไปอย่างไร หากใช้อย่างมีคุณธรรม ชีวิตหลังความตายก็จะดี ตรงกันข้าม หากใช้อย่างประ社会化คุณธรรม ชีวิตหลังความตายก็จะไม่ดี

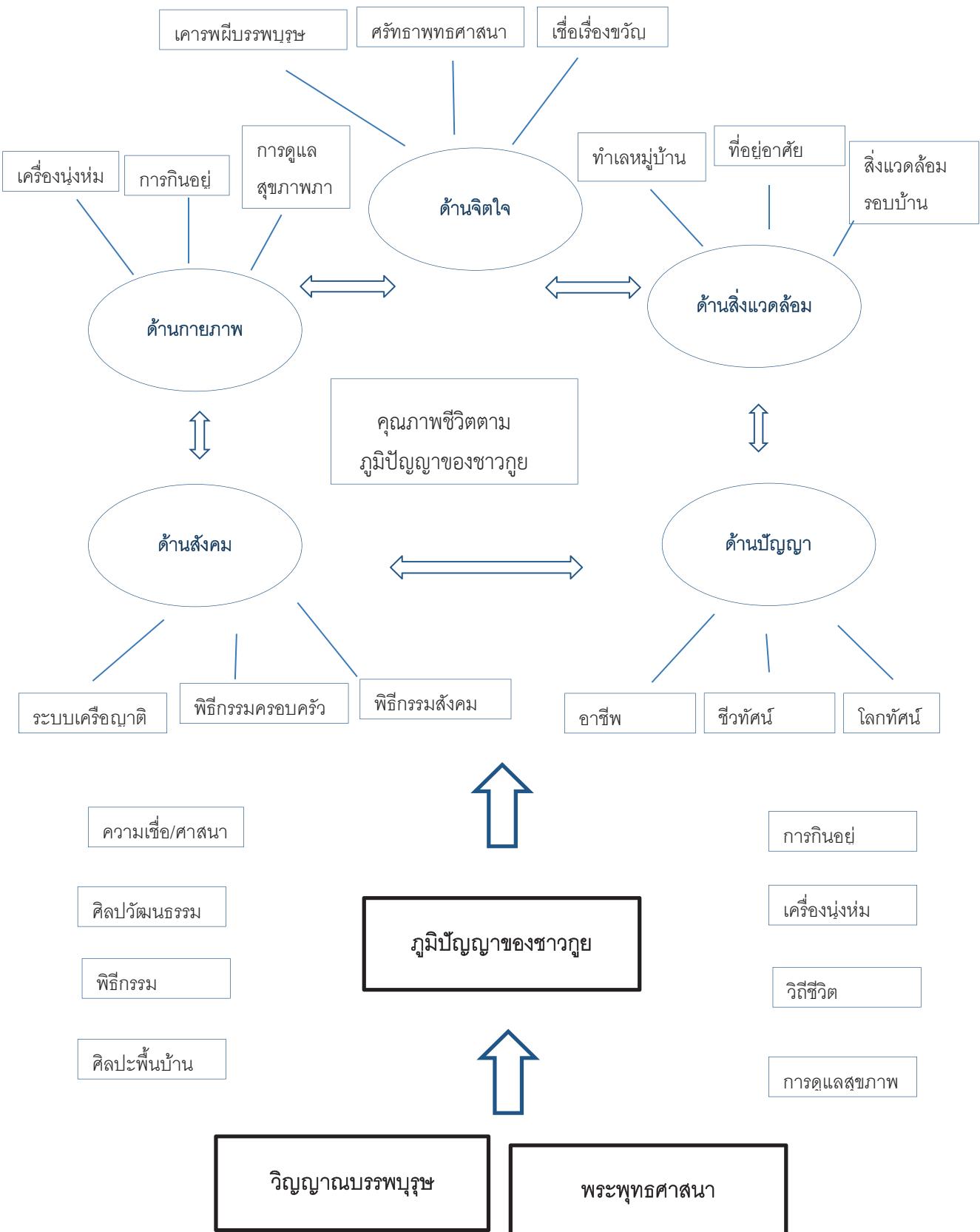
คุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของชาวบุญยังแบ่งเป็นคุณภาพชีวิตทางกายและคุณภาพชีวิตทางใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติสมัยใหม่ เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มุ่งการตอบสนองภัยนอกรูปแบบส่วนใหญ่ เช่น

การมีปัจจัย 4 บริโภคอย่างเพียงพอ การมีระบบเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง ความปลอดภัยใน การดำเนินชีวิตที่มั่นคง และการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล แต่การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กุยจะให้ความสำคัญทั้งกายและจิต โดยเชื่อว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แท้จริงของมนุษย์ต้องทำให้ครบทั้งสองด้านไปพร้อมๆ กัน

ภาพที่ 1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงบูรณาการของชาวกุย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวกุยสอดคล้องกับภูมิปัญญาตะวันออกกล่าวคือมีลักษณะเป็นแบบองค์รวมและบูรณาการ ซึ่งจะเห็นได้จากหลักคำสอนในทางศาสนาและภูมิปัญญาตะวันออกที่พูดถึงวิธีการแก้ปัญหา หรือวิถีที่คุกคามคุณภาพชีวิตมนุษย์ทั้งภายนอกและภายใน ล้วนเป็นแบบสร้างสรรค์เชิงบูรณาการและแบบองค์รวม คือไม่มองโลกและชีวิตแบบแยกส่วน ไม่มองธรรมชาติภายนอกกว่าเป็นศัตรูที่เราจดต้องเอาชนะด้วยการควบคุม บังคับ หรือมุ่งที่จะเอาชนะธรรมชาติ แต่กลับมองธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มนุษย์ และ สรรพสัตว์ทั้งหลายด้วยความเป็นกันยานมิตรเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตาย มองโครงสร้างองค์ประกอบของชีวิตแบบองค์รวมเป็นภายในกับภายนอก ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตจะต้องทำให้ครบทั้งภายนอก (ร่างกาย) และ ภายใน (จิตใจและปัญญา)

ภารที่ 2 รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาของชาวกุย

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้ภูมิปัญญาของชาวภูมิปัญญาด้านต่างๆ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาแบบบูรณาการเพราครองครอบคลุมถึงกิจกรรม จิตใจและอารมณ์ สิ่งแวดล้อม สังคมและปัญญา โดยคำนึงถึงด้านกิจกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรมและจริยธรรมและพิธีกรรมครอบครัวและชุมชนที่ทำให้มีความสุขใจมีความสบายนี้ มีความโปร่งโล่งใจสร้างความมั่นใจในด้านอารมณ์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมของชาวภูมิปัญญา นี้ ชาวภูมิปัญญาได้ชี้อ่ว่าเป็นผู้รักในธรรมชาติ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติ พิธีพิธีในการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน และในการปลูกเรือนที่อยู่อาศัย คุณภาพชีวิตด้านสังคม ชาวภูมิปัญญาพิธีกรรมซึ่งเป็นหลักประกันให้เกิดความมั่นใจว่าการดำเนินชีวิตในช่วงต่อไปจะราบรื่นและเป็นปกติไปตามปกติของการเปลี่ยนแปลงตามแนวที่สังคมปฏิบัติสืบฯ กันมา การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านปัญญา คือการอบรมสั่งสอนความรู้จากรุ่นสู่รุ่น นำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างลงตัวช่วยแก้ปัญหาของชีวิตของบุคคลและสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัดคุณภาพชีวิตที่ 1 พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ภูมิปัญญาในเขตอีสานตอนล่างนับถือศาสนาพุทธควบคู่กับเชื้อในเรื่องผีก่อเกิดภูมิปัญญาของตนเอง ชาวภูมิปัญญาเชื่อเกี่ยวกับผีที่สำคัญ 2 ประเภทคือ ผีปู่ตา และผีบรรพบุรุษในสายตระกูล ความเชื่อแบบพราหมณ์หรือไวยศิลป์ เป็นความเชื่อทั่วไปของคนไทยเกี่ยวกับอำนาจเจ้าที่มนต์ คถาอาคม หรือพลังอำนาจจากศักดิ์สิทธิ์เครื่องรางของลังโดยมีจุดประสงค์เพื่อโชคลาภชัยชนะ ความสุข ความปลอดภัยในชีวิตและการรักษาผู้ป่วยเป็นต้น ส่วนความเชื่อแบบพุทธศาสนาเป็นความเชื่อในเรื่องบุญบาป ภูมิปัญญา ความเชื่อในเรื่องกรรมครอบคลุมไปถึงการเชื่อว่ามนุษย์มีกรรมเป็นกำเนิด การเกิดมาดีหรือชั่วเป็นผลของการกระทำในอดีต ทำให้ผู้คนกลัวต่อความผิดและการลงโทษ ความเชื่อเหล่านี้ ก่อให้เกิดภูมิปัญญาสั่งสมสืบทอดมาเป็นเวลานาน ทั้งนี้เป็นพระราชนิรันดร์ที่บูรณาการและศาสนาพุทธ ก่อให้เกิดภูมิปัญญาความเชื่อที่สืบทอดกันมา สอดคล้องกับแนวคิดของเสรี พงศ์พิช (Phongsophit, 2005) ที่ว่า ภูมิปัญญาคือศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตซึ่งผู้คนได้สั่งสมสืบทอดกันมาข้านานจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สู่ลูกหลาน

ภูมิปัญญาของชาวภูมิปัญญาสั่งสมกันมาเป็นระยะเวลานาน เช่น การบำบัดรักษาความเจ็บป่วยโดยใช้วิธีการแบบพื้นบ้าน หมอยันบ้านเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการใช้ยาสมุนไพรโดยได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและสังเคราะห์ขึ้น ผ่านการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือกและถ่ายทอดเป็นภูมิปัญญาสืบต่อกันมา สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสามารถ จันทร์สุรย์ (Chansuraya, 1993) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างทั้งลึก ที่ชาวบ้านคิดเองทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย นอกจากนี้ ภูมิปัญญาการรักษาโรคของชาวภูมิปัญญาเกี่ยวข้องกับการนำสมุนไพร เวทย์มนต์คถาและเครื่องบูชาครู มาผสมผสานในการบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วย หมอยันบ้านเป็นผู้มีบทบาทในการบำบัดรักษา สอดคล้องกับการศึกษาของ ชาญ โพธิสิทา (Phothisita, 2013) ที่ได้ศึกษาพบว่า

ความเจ็บป่วยมีสาเหตุจากสิ่งหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งสาเหตุ ได้แก่วิญญาณบรรพบุรุษหรือภูตผีและวิญญาณชั่วร้าย ซึ่งเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติทำให้เจ็บป่วย เกิดจากการละเมิดข้อห้ามบางอย่าง การบำบัดรักษาความเจ็บป่วย จะต้องประกอบพิธีกรรมขอมาหรือเอาอกเอาใจภูตผีเหล่านั้น เช่น การ เช่น ไหว้ บวงสรวงอ้อนวอนหรือขับไล่ สิ่งชั่วร้ายเหล่านั้น สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีทางมนุษยวิทยาการแพทย์ที่ว่าความคิดหลักของมนุษยวิทยาการแพทย์มี 2 ประการคือ การรักษาเยียวยาของคนในกลุ่มสังคมที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีต่ำ เป็นไปตามความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคของชุมชนกลุ่มนั้น และการรักษาเยียวยาและความเชื่อในการรักษาพยาบาลนี้ เปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์ไม่ใช่จริยธรรมที่เปลกประหลาดแต่อย่างไร

ภูมิปัญญาการรักษาโรคของชาวภูมิปัญญาเป็นการนำสมุนไพรมาใช้ทำยา สมุนไพรหมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างมากมายอันได้แก่ พืช สัตว์ จุลินทรีย์ ธาตุวัตถุ ที่ใช้ในปรสภาน ผสม ปรุงเป็นยาเพื่อการบำบัดรักษาโรค สอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วาสี (Wasi, 1998) ที่กล่าวว่า ฉะนั้น มนุษย์ สัตว์ พืช จุลินทรีย์ ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตในระบบวิเคราะห์ตามธรรมชาติจะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จะเห็นว่าพืชเป็นแหล่งอาหารของมนุษย์และสัตว์ หมอยืนบ้านเป็นผู้มีบทบาทต่อแนวทางการพัฒนาการใช้สมุนไพรจากทรัพยากรธรรมชาติ ต้องทำความเข้าใจระบบวิเคราะห์และความหลากหลายทางชีวภาพ รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมุนไพรและสิ่งแวดล้อม ศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อันเนื่องจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตสมุนไพรที่เกินดุลธรรมชาติ เพื่อนำความรู้ไปจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม เป็นการพัฒนาการใช้สมุนไพรจากธรรมชาติและอนุรักษ์สมุนไพรอย่างยั่งยืน

คุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของชาวภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาในลักษณะภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ การบริหารจัดการองค์กรชุมชน ตลอดจนการประกอบอาชีพต่างๆ และมีระบบเทคโนโลยีในการผลิตจนทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ ก้าวพ้นความสัมพันธ์กับธรรมชาติที่มีลักษณะทางกายภาพจนก่อให้เกิดวิถีแห่งการดำเนินชีวิตตามครรลองของสังคมที่ตอกตอกนทางจิตวิญญาณ นั่นก็คือระบบสังคมก่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ เรียกว่าเกิดความรู้ความเข้าใจในตนเองและสร้างบรรทัดฐานของสังคม เกิดโลกทัศน์ใหม่แห่งการหลุดพ้นจากความต้องการที่เป็นเพียงความจำเป็นขั้นพื้นฐานเคลื่อนไปสู่ความเป็นอิสรภาพ ภูมิปัญญาของชาวภูมิปัญญาค่าทั้งทางกายภาพ จิตใจ และสังคม เป็นทั้งศิลปะและศาสตร์ของวิทยาการทุกแขนง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์แห่งตน ทำให้รู้จักสภาพชีวิตของทึ่งถิน สอดคล้องกับแนวคิดของวิมล จิโรจันธ์ (Jirochapan, 2005) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญา ชาวบ้านเป็นแหล่งความรู้ที่ดี ชาวบ้านมีวิถีชีวิตของการดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมีขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติร่วมกัน ภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาอันเป็นมรดกของบรรพบุรุษที่ควรรู้ รักษาและพัฒนาให้เกิดประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า คุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของชาวภูมิปัญญาครอบคลุมทุกองค์ประกอบของมนุษย์ทั้งทางกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม สังคมและปัญญา ทั้งนี้เป็นพระชาวภูมิปัญญาที่มีศาสตร์ พุทธทำให้ได้รับคำสอนมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธอโฐชาจารย์ (P.A. Payutto, 1986) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ

เบี่ยดเบี่ยน แข็งแรงงานส่งฯ อายุยืน 2) มีอาชีพสุจริต มีวัตถุทรัพย์สินเงินทองไม่เดือดร้อน มีกินมีใช้ อย่างน้อย พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ 3) ในทางสังคม มีสถานะทางสังคมเป็นที่ยอมรับ 4) มีครอบครัวผาสุกมี ความสัมพันธ์ในครอบครัว วิถีชีวิตของชาวภูยันองค์รวม คือความสุขของปัจเจกบุคคล ครอบครัวและชุมชน ไปพร้อมกัน สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO, 1978 : 89) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ มี ความสุข ความพอใจใจต่อองค์ประกอบต่างๆ ของชีวิตที่มีส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคล

ชาวภูยันให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา (Phromtha, 2006) ได้เขียนตำราเรื่องศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต พอสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตมีแรงมุ่นที่สำคัญที่ใช้เป็นกรอบพิจารณาหลายชุด เช่น ชุดที่หนึ่ง แบ่งคุณภาพชีวิต ออกเป็นคุณภาพชีวิตของคนเป็นคนๆ กับคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่ร่วมกัน ชุดที่สอง คุณภาพชีวิตทางกายกับ คุณภาพชีวิตทางใจ ชุดที่สาม คุณภาพชีวิตในระดับโลกๆ กับคุณภาพชีวิตในระดับที่เหนือโลก

คุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของชาวภูยันไม่ได้แยกออกจากชุมชนสังคม ไม่ได้แยกร่างกายออก จากจิตใจ การดูแลคนและการรักษาอาการเจ็บป่วยแม้จะเป็นเรื่องเฉพาะบุคคลก็ตาม แต่ชาวภูยันเชื่อว่าต้องให้ การดูแลเอาใจใส่อย่างดีตั้งแต่บุคคลในครอบครัว หมู่บ้านและชุมชนซึ่งรวมกันอยู่อย่างหนึ่งแน่น โดย ระบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของชาวภูยันจะเป็นไปในลักษณะอึดอัดกันสูง ช่วยเหลือกันและกัน ด้วยจิตใจที่อ่อนเพื่อฝึกกัน ซึ่งสืบเนื่องมาจากการเชื่อตั้งเดิม สอดคล้องกับพิมพ์วัลล์ ปรีดาสวัสดิ์ และคณะ (Pridisawat and others, 1986) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของชาวชนบทภาคอีสาน 2 หมู่บ้าน พบว่า มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพและรักษาสุขภาพออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับครอบครัวซึ่งพุติกรรมการ รักษาจะเป็นไปตามเหตุผลที่พ่อบ้านและแม่บ้านได้ปรึกษาและตกลงร่วมกัน ระดับเครือญาติซึ่งพุติกรรมการ รักษาสุขภาพจะเป็นไปตามการตัดสินใจของผู้อาวุโส ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีการที่ผู้อาวุโสปฏิบัติกันมา และระดับ ชุมชน ความสัมพันธ์ในระดับชุมชน ส่งผลต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันค่อนข้างสูง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี โครงสร้างและหน้าที่นิยม (Structural-Functionalism) ที่กล่าวถึงสังคมหนึ่งๆ ว่า สังคมประกอบขึ้นด้วย โครงสร้างต่างๆ โดยโครงสร้างของสังคมก็คือส่วนประกอบของสังคมนั้นเอง แต่ละโครงสร้างจะทำหน้าที่ ประสานกัน ถ้าขาดโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งสังคมก็จะเสื่อมลง โครงสร้างแต่ละโครงสร้างล้วนมีผลต่อกัน และกัน หากโครงสร้างหนึ่งทำหน้าที่ไม่ดีก็จะส่งผลต่อโครงสร้างอื่นๆ สุดท้ายก็จะทำให้สังคมนั้นเสื่อมทราบ หรือล่มสลายไป (Mettarikanon, 1986)

คุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ภูยันสัมพันธ์กับความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษ แต่ละ สายตระกูลจะมีผู้อาวุโสประจำสายตระกูลเพื่อทำพิธีกรรม ผู้อาวุโสจะได้รับการเคารพเชื่อฟังจากสมาชิกใน ตระกูล คติความเชื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างเศรษฐกิจ การใช้ทรัพ ยการของชุมชน การจัดระเบียบเครือญาติ สอดคล้องกับสมหมาย чинนาค (Chinnak, 1996) ได้ศึกษาเรื่อง ผีปะกำ : คติความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชาวไทยภัย (ส่วย) เลี้ยงช้าง จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ผีปะกำเป็นผีที่อยู่ประจำในหนังปะกำ ชาวภูยันเชื่อว่าประกอบด้วยวิญญาณ 2 ประเภทด้วยกันคือ พระครู ซึ่ง เป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่มีสถานภาพเท่าและวิญญาณของบรรพบุรุษในสายตระกูลที่เคยเป็นหม้อช้าง ชาว

กุญเชื่อว่าผู้ปะก้าสามารถให้คุณและโภษแก่นุชย์ได้ ดังนั้นจึงต้องเช่นสรวงบูชาอยู่เสมอ และแนวคิดเรื่องผู้ปะก้าอย่างสหสันติที่หันให้เห็นถึงระบบอำนาจของผู้อ้วนในสายตระกูลอีกด้วย กล่าวคือความเชื่อเรื่องผู้ปะก้าเป็นคติความเชื่อในเรื่องการถ่ายโอนอำนาจจากผู้ปะก้าไปสู่ผู้อ้วนในสายตระกูล ทำให้ผู้อ้วนได้รับความเคารพเชื่อฟังจากสมาชิกในวงศ์ตระกูลเป็นผู้นำในการประกอบพิธีเช่นบวงสรวงผู้ปะก้า รวมทั้งเป็นผู้ที่มีอำนาจสังการได้ทุกอย่างในพิธีกรรม และคติความเชื่อเรื่องผู้ปะก้ามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างสังคมส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดระเบียบทางโครงสร้างเศรษฐกิจและการควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชนบทบาทของชายและหญิง การจัดระเบียบครอบครัว เครือญาติและสายตระกูล

คุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของชาวบูญเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพุทธศาสนา นอกจากชาวบูญจะนับถือวิญญาณบรรพบุรุษแล้วชาวบูญยังมีความศรัทธาในพุทธศาสนาอีกด้วย พิธีกรรมของชาวบูญจะเป็นการผสมผสานความเชื่อแบบพื้นบ้านอย่างลงตัว ก่อให้เกิดกำลังใจและพลังในการดำรงชีวิตสอดคล้องกับ ชิตชัย ไชยรัตน์ (Chairata, 1993) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท : ศึกษากรณีอำเภอพากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ พบร้า ประชาชนในชนบทยิ่งมีรายได้มากขึ้นเพียงใด คุณภาพชีวิตยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น ประชาชนชนบทยิ่งมีการศึกษาสูงขึ้นเพียงใดคุณภาพชีวิตของเขาก็จะยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น ประชาชนในชนบทยิ่งมีความเชื่อศรัทธาในศาสนามากขึ้นเท่าใด คุณภาพชีวิตยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น

ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวบูญเป็นฐานของพุทธิกรรมสะท้อนถึงลักษณะการประนีประนอมเพื่อการอยู่ร่วมกัน พิธีกรรมต่างๆ ได้นำเอาความเชื่อ ค่านิยม บุคลิกภาพ ทัศนคติที่เกิดขึ้นหรือเป็นอยู่ในสังคมหรือที่เป็นอุดมการณ์ของสังคมมากำหนดไว้ในพิธีกรรมเพื่อเป็นฐานความคิดและสิ่งกระตุ้นให้เกิดพุทธิกรรมทางจริยธรรม ภูมิปัญญาท่องถินของชาวบูญที่สำคัญ เช่น ภูมิปัญญาในพิธีกรรมแก้ล้อม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวบูญในการรักษาโรคด้วยเพลง ดนตรี ภูระเบียบทางสังคม มือทิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในครอบครัวหรือในสายตระกูลตลอดถึงสังคมของชาวบูญ พิธีกรรมแก้ล้อมจึงเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบูญในทุกด้าน เป็นการละเล่นพื้นบ้านง่ายๆ แต่แฝงไว้ซึ่งความคิดในการดำเนินชีวิต ความงามแห่งเนื้อหาและภาษาในการขับร้องและคุณค่าด้านคติธรรมสะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวบูญได้อย่างชัดเจน และเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตทั้งในส่วนของผู้ป่วยไข้่องและในส่วนของผู้คนในสังคม สอดคล้องกับ เครือจิตศรีบูญนาค (Sriboonnak, 1996) ได้ศึกษาเรื่อง แกลอม: การฟ้อนรำในพิธีกรรมของชาวไทยบูญสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ชาวบูญเป็นกลุ่มคนที่อยู่อยู่และจังหวัดสุรินทร์เป็นชนพื้นเมืองเดิมที่มีความชำนาญในการจับช้าง ชาวบูญมีความเชื่อในพิธีกรรมแกลอมซึ่งถือเป็นภูมิปัญญารักษาโรคด้วยดนตรี ระเบียบทางสังคม เป็นพิธีกรรมที่มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของชาวบูญอย่างมาก

คุณภาพชีวิตตามภูมิปัญญาของชาวบูญด้านสังคมได้แสดงให้เห็นถึงกลไกในการควบคุมทางสังคมของในด้านการให้ความสำคัญกับลำดับความอาวุโสและฐานะทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าฐานะทางการเงินจะเห็นได้ว่าในพิธีกรรมของชาวบูญผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการและสังการมักจะเป็นผู้อ้วนในชุมชนซึ่งเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน การให้ผู้อ้วนมาเป็นผู้จัดเตรียมการในพิธีสำคัญ เช่นนั้นคือโครงสร้างทางสังคมที่สำคัญของสังคมชาวบูญ พิธีกรรมยังเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยควบคุมและประคับประคองสังคมของชาวบูญให้สามารถอยู่รอด

พิธีกรรมของชาวภูยนี่มีความเกี่ยวพันกันกับโครงสร้างหลักของสังคมชาวภูย ช่วยสร้างระบบความเอื้อเฟื้อเพื่อแพร่และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนและญาติพี่น้อง ลักษณะสังคมของชาวภูยเช่นนี้ได้แสดงออกถึงความเป็นแกนกลางในการทำหน้าที่ขับเคลื่อนและควบคุมประคับประคองสังคมของชาวภูยให้ดำเนินอยู่ได้อย่างสงบสุข

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรค่าแก่การศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติจริง ในชุมชน เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีแผนงานและส่งเสริมให้ชุมชนได้ศึกษาและนำไปสู่การปฏิบัติของประชาชนในท้องถิ่น อันจะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และควรมีการนำความรู้จากผลการวิจัยไปพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาการเรียนการสอนในสถานศึกษา รวมถึง การเผยแพร่ไปสู่ชุมชนให้มีความรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการประเมินคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ภูยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ตามเกณฑ์ของหน่วยงานภาครัฐบาล ผลงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

References

Chairata, C. (1993). *Quality of Life of Rural Population: A Case Study of Fak Tha District, Uttaradit Province*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Chansuraya, S. (1993). *Wisdom and Rural Development*. Bangkok: Wisdom Foundation.

Chanthong, I. (2001). *The Role of the Glamor Ceremony of the Kui Samrong Thap in Samrong Thap District, Surin Province*. Bangkok: Silpakorn University.

Chinnak, S. (1996). *Pripakam: the Belief in Ancestor Spirits of Thai-kouy (Soai) Mahout Surin Province*. (Master Thesis). Bangkok, Thailand: Graduate School, Chulalongkorn University.

Jirochapan, W. (2005). *Thai Arts and Culture*. Bangkok: Sangdaw.

Kaomuangfang, S. (2010). *Model for Improving the Quality of Life of Farmers in Chiang Rai Province*. Chiang Rai: Chiang Rai Rajabhat University.

Meekusol, P. (2002). *Social Development of the Khmer Ethnic Group, Pa Dong*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Mettarikanon, D. (1986). *Local History*. (2nd ed.). Khon Kaen: Klang Nana Tham.

Motong, U. (2004). *The Believe in Spirit of Kui ethnic group in Thailand and Lao People's Democratic Republic*. Surindra Rajabhat University.

Phongphit, S. (2005). *Network: Strategies for an Intense and Strong Community*. Bangkok: Institute for Promotion Community Enterprise.

Phothisita, C. (2013). *Science and Art of Quality Research*. (6th ed.). Bangkok: Amarin Printing.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (1986). *Buddhadhamma*. (3rd ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phromtha, S. (2006). *Religion for the Development of Quality of Life*. Bangkok: Office of the Higher Education Commission.

Pridisawat, P and others. (1986). *Health Care Behaviors of Northeastern Rural People*. Bangkok: Mahidol University.

Sriboonnak, K. (1996). *Glamor: Dancing in the Rituals of the Thai Kui in Surin Province*. Surin: Surin Rajabhat Institute.

Wasi, P. (1998). *The New Path of Health Encouraged: Creating Prosperity for Life and Society*. Bangkok: Mho Chao Baan.